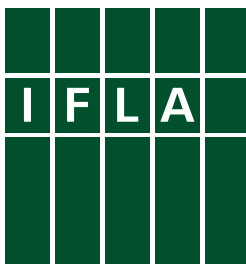

MANIFEST IFLA/UNESCO O DIGITÁLNYCH KNIŽNICIACH

IFLA/UNESCO Manifesto for Digital Libraries

Copyright © International Federation of Library Associations and Institutions, 2010

Slovak edition © Spolok slovenských knihovníkov/Slovak Librarians Association

Translation © Ing. Silvia Stasselová, 2011

Realizované s finančnou podporou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky

MANIFEST IFLA/UNESCO O DIGITÁLNYCH KNIŽNICIACH

PREKLENUTIE DIGITÁLNEJ PRIEPASTI: SPRÍSTUPNENIE SVETOVÉHO KULTÚRNEHO A VEDECKÉHO DEDIČSTVA PRE VŠETKÝCH

Digitálna priepasť je informačná priepasť

Preklenie digitálnej priepasti je kľúčovým faktorom dosiahnutia *Miléniových rozvojových cieľov* Organizácie spojených národov. Prístup k informačným zdrojom a komunikačným prostriedkom má pozitívny vplyv na zdravie a vzdelávanie, ako aj na kultúrny a hospodársky rozvoj.

Šírenie informácií umožňuje občanom zúčastňovať sa na celoživotnom vzdelávaní a zvyšovaní úrovne svojho vzdelania. Informácie o svetovom pokroku umožňujú každému, aby sa konštruktívne podieľal na rozvoji svojho sociálneho prostredia.

Rovný prístup ku kultúrnemu a k vedeckému dedičstvu ľudstva je právom každého človeka a pomáha podporovať učenie a porozumenie bohatstva a rozmanitosti sveta, a to nielen súčasnej generácii, ale i generáciám budúcim.

Knižnice sú oddávna významnými sprostredkovateľmi pri presadzovaní mieru a ľudských hodnôt. Knižnice fungujú v súčasnosti digitálne a ich digitálne služby otvárajú nové cesty do univerza znalostí a informácií, ktoré spájajú kultúry naprieč geografickým a spoločenským spektrom.

Digitálne knižnice

Digitálna knižnica je online zbierka digitálnych objektov zaručenej kvality, vytvorená a spravovaná podľa medzinárodne platných zásad budovania zbierok. Objekty sa sprístupňujú v nepretržitom režime a trvalo udržateľným spôsobom pomocou nevyhnutných funkcií, ktoré používateľom umožňujú vyhľadávať a využívať zdroje.

Digitálna knižnica predstavuje neoddeliteľnú súčasť služieb knižnice, ktorá používa nové technológie na zabezpečenie prístupu k digitálnym zbierkam. V rámci digitálnej knižnice sú zbierky budované, spravované a sprístupňované tak, aby boli rýchlo a ekonomicky dostupné danej používateľskej komunite alebo skupine používateľských komunit.

Digitálna knižnica umožňuje spoluprácu verejných a vedeckých knižníc s cieľom vytvoriť sieť digitálnych informácií v súlade s potrebami informačnej spoločnosti. Systémy všetkých partnerov spoločnej digitálnej knižnice musia byť schopné spolupracovať na báze interoperability.

Digitálna knižnica dopĺňa digitálne archívy a iniciatívy na uchovávanie informačných zdrojov.

Poslanie a ciele

Poslaním digitálnej knižnice je poskytovať priamy prístup k digitálnym aj ne-digitálnym informačným zdrojom prehľadným a spoľahlivým spôsobom, a tak prepájať informačné technológie, vzdelávanie a kultúru do moderných knižničných služieb. Pri napĺňaní tohto posrania treba venovať pozornosť nasledujúcim úlohám:

- ▶ podporovať digitalizáciu, prístup ku kultúrnemu a k vedeckému dedičstvu a jeho uchovávanie,
- ▶ prístup k informačným zdrojom zhromaždeným v knižniciach poskytovať všetkým používateľom, a to pri rešpektovaní práv duševného vlastníctva,
- ▶ vytvárať digitálne knižničné systémy schopné spolupracovať na báze interoperability a podporovať otvorené štandardy a prístupy,
- ▶ podporovať rozhodujúcu úlohu knižníc a informačných služieb pri presadzovaní spoločných štandardov a osvedčených postupov,
- ▶ vytvárať povedomie o naliehavej potrebe zabezpečiť trvalú dostupnosť digitálneho materiálu,
- ▶ prepájať digitálne knižnice s vysokorýchlostnými sieťami výskumu a vývoja,
- ▶ využívať výhody narastajúceho zblížovania komunikačných médií a inštitucionálnych úloh pri tvorbe a šírení digitálneho obsahu.

Vytváranie, prístup a uchovávanie obsahu

Budovanie digitálnej knižnice si vyžaduje zdroje obsahu v digitálnej forme, nezávisle od toho, či boli zdigitalizované alebo či vznikli už v digitálnej forme.

Mnohé krajiny si vytvorili vlastné národné programy digitalizácie alebo si ich plánujú vytvoriť, a to na základe dohovoru na Svetovom summite o informačnej spoločnosti.¹ IFLA významne podporuje národné aj medzinárodné

¹ Svetový summit o informačnej spoločnosti, 2. fáza, Tunis, 2005: Program pre budovanie Informačnej spoločnosti, paragraf 93.

stratégie digitalizácie, ako aj iniciatívy jednotlivých knižníc a partnerských konzorcií. Digitalizácia umožňuje vytvárať virtuálne zbierky zhromažďovaním materiálov zo všetkých kontinentov. V prípade zhoršovania kvality originálnych dokumentov a nosičov plní digitalizácia aj konzervačnú úlohu. Výsledné produkty digitalizácie sa musia uchovávať rovnako ako materiál, ktorý vznikol v digitálnej forme. Všetky iniciatívy v oblasti digitálnych knižníc musia obsahovať plány na uchovávanie digitálnych záznamov príslušnou inštitúciou.

Digitálna knižnica slúži ako platforma spájania zbierok, služieb a osôb, ktoré zabezpečujú celý životný cyklus tvorby, šírenia, využívania a uchovávania dát, informácií a znalostí.

Interoperabilita a trvalá udržateľnosť sú základom pre víziu digitálnych knižníc, schopných vzájomne komunikovať. Digitálne knižnice, ktoré dodržiavajú spoločne dohodnuté štandardy a protokoly, zlepšujú šírenie a prístup k znalostiam na celom svete.

Uplatnenie manifestu

IFLA vyzýva vlády členských štátov, medzivládne organizácie a podporujúce inštitúcie, aby uznali strategický význam digitálnych knižníc a aktívne podporovali ich rozvoj. Podpora rozsiahlych programov digitalizácie slúži na zabezpečenie širokej dostupnosti kultúrnych a vedeckých informačných zdrojov a na rozvoj národných a medzinárodných iniciatív budovania digitálnych knižníc, ktoré budú postupom času trvalo udržateľné.

Na preklenutie digitálnej priepasti a zabezpečenie trvalo udržateľného prístupu je nevyhnutné prijať osobitné právne predpisy a zabezpečiť finančnú podporu od národných vlád i miestnych samospráv. Cieľom každej dlhodobej stratégie musí byť preklenutie digitálnej priepasti a posilnenie rozvoja vzdelávania, gramotnosti, kultúry a predovšetkým zabezpečenie prístupu k informáciám.

Preklenutie digitálnej priepasti zahŕňa aj potrebu aktívneho prístupu príslušných inštitúcií, aby informačnú gramotnosť začlenili do vzdelávacích programov a študijných osnov a aby zvyšovali povedomie o tom, že mnohé hodnotné informácie z minulosti neexistujú v digitálnej forme.

IFLA vyzýva knižnice k spolupráci s ďalšími kultúrnymi a vedeckými inštitúciami, aby poskytovali bohaté a rozmanité digitálne zdroje na podporu vzdelávania, výskumu, cestovného ruchu a kreatívneho priemyslu.

Konzultácie s nositeľmi autorských práv a ďalšími zainteresovanými stranami majú zásadný význam. Tvorcovia a realizátori digitálnych knižníc by sa mali radiť s komunitami pôvodných obyvateľov, ktorých hmotné aj nehmotné kultúrne dedičstvo navrhujú digitalizovať, aby sa zabezpečilo rešpektovanie ich práv a želaní. Budovanie digitálnej knižnice musí zároveň podporovať rovnosť prístupu k jej obsahu zohľadnením osobitných potrieb osôb so zdravotným postihnutím.

Zodpovedné inštitúcie by si mali uvedomovať, že aktívne plánovanie digitálnych knižníc na všetkých úrovniach (národnej, regionálnej a miestnej) by malo zahŕňať tieto oblasti:

- ▶ vyškolený personál,
- ▶ vhodné budovy a vybavenie,
- ▶ integrované plánovanie pre knižnice a archívy,
- ▶ finančné zdroje,
- ▶ stanovenie cieľov.

Národné e-stratégie v zmysle odporúčaní Svetového summitu o informačnej spoločnosti² môžu vytvoriť stabilný základ pre plánovanie digitálnych knižníc.

Schválené Správnou radou IFLA v decembri 2010

*Schválené na 36. Generálnej konferencii UNESCO
v dňoch 25.10. - 10.11.2011 v Paríži*

² Svetový summit o informačnej spoločnosti, Ženeva, 2003: Akčný plán, Akčná línia C1, paragraf 8; Tunis, 2005: Program pre budovanie Informačnej spoločnosti, paragraf 93.